

T I M M A R Š A L

ZATOČENICI GEOGRAFIJE

**DESET MAPA KOJE VAM
GOVORE SVE ŠTO TREBA
DA ZNATE O GLOBALNOJ
POLITICI**

Predgovor napisao ser Džon Skarlet

Prevela
Jelena Kosovac

Laguna

Naslov originala

Tim Marshall

PRISONERS OF GEOGRAPHY

Copyright © Tim Marshall 2015

All rights reserved.

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

ZATOČENICI GEOGRAFIJE

SADRŽAJ

Predgovor, <i>ser Džon Skarlet</i>	ix
Uvodxiii
1. Rusija	1
2. Kina	35
3. Sjedinjene Američke Države	67
4. Zapadna Evropa	97
5. Afrika	125
6. Bliski istok	155
7. Indija i Pakistan	199
8. Koreja i Japan	229
9. Latinska Amerika	255
10. Arktik	285
Zaključak	305
Bibliografija	311
Izjave zahvalnosti.	317
Indeks	319
<i>O autoru</i>	337

PREDGOVOR

POSTALO JE OPŠTE MESTO MISLITI, A I GOVORITI, DA ŽIVIMO u nestabilnim vremenima. Svet, tako nam kažu, nikada nije bio nepredvidljiviji nego sada. Ovakve izjave pozivaju na oprezan, čak skeptičan odgovor. Ispravno je biti oprezan. Svet je oduvek bio nestabilan a budućnost, po definiciji, nepredvidljiva. Naše sadašnje brige sigurno bi mogle biti mnogo gore. Ako ništa drugo, stogodišnjica od 1914. trebalo je na to da nas podseti.

Imajući ovo u vidu, izvesno je da se zbivaju suštinske promene, a one imaju stvarno značenje za našu budućnost i budućnost naše dece, gde god žive. Ekonomske, socijalne i demografske promene, sve povezane s tehnološkim promenama koje se brzo odvijaju, imaju globalne posledice po kojima se možda vreme u kome mi sada živimo razlikuje od predašnjih vremena. Moguće je da zato toliko mnogo govorimo o „vanrednoj nesigurnosti“ i da je zato „geopolitičko“ komentarisanje postalo industrija u usponu.

Tim Maršal je neuobičajeno dobro kvalifikovan, lično i profesionalno, da doprinese ovoj raspravi. Direktno je

učestvovao u mnogim od najdramatičnijih dešavanja u proteklih dvadeset i pet godina. Kao što nas podseća u uvodu, bio je na liniji fronta na Balkanu, u Avganistanu i Siriji. Svedočio je tome kako se odluke i događaji, međunarodni sukobi i građanski ratovi mogu razumeti samo ako se potpuno uzmu u obzir pretpostavke, nade i strahovi oblikovani istorijom i kako na njih, zauzvrat, utiče fizičko okruženje – geografija – u kome su se pojedinci, društva i zemlje razvijali.

Stoga je ova knjiga puna promišljenih uvida koji imaju neposredan značaj za našu sigurnost i dobrobit. Šta je uticalo na rusku akciju u Ukrajini? Jesmo li mi (Zapad) propustili da to predvidimo? Ako jesmo, zašto je tako? Koliko daleko će Moskva sada da ide? Da li se Kina napokon oseća sigurno unutar prirodnih granica zemlje, kako ih ona vidi, i kako će to uticati na stav Pekinga prema pomorskoj sili i na njen odnos sa SAD? Šta to znači za druge zemlje u ovom regionu, uključujući Indiju i Japan? Već više od dvesta godina Sjedinjene Američke Države profitiraju od izuzetno povoljnih geografskih okolnosti i prirodnih zaliha. Sada imaju i nekonvencionalne izvore nafte i gasa. Hoće li to uticati na njihovu globalnu politiku? Amerika ima vanrednu moć i otpornost, pa otkud onda toliko mnogo priče o njenom propadanju? Jesu li duboko usađene podele i emocije širom Severne Afrike, na Bliskom istoku i u Južnoj Aziji toliko tvrdokorne, neumoljive, ili ipak možemo da uočimo neku nadu za budućnost? Najzad, i možda najvažnije za našu zemlju, Ujedinjeno Kraljevstvo, koja je jedna od najvećih ekonomija na svetu i globalno najprisutnija, jeste pitanje: kako Evropa reaguje na neizvesnosti i sukobe u svojoj blizini i na one koji joj nisu baš toliko blizu? Kao što Tim ističe, tokom prethodnih sedamdeset godina (a naročito od 1991. godine) Evropa se navikla na mir i prosperitet. Da li smo sad

u opasnosti da to uzmemo zdravo za gotovo? Razumemo li i dalje šta se to događa oko nas?

Ako želite da razmišljate o tim pitanjima, pročitajte ovu knjigu.

Ser Džon Skarlet,
nosilac ordena Ujedinjenog Kraljevstva,
viteški red Sv. Mihaila i Sv. Đorđa,
šef Britanske obaveštajne službe (MI6), 2004–2009.

UVOD

V LADIMIR PUTIN KAŽE DA JE RELIGIOZAN I DA SNAŽNO podržava Rusku pravoslavnu crkvu. Ako je tako, onda je lako moguće da svake noći kad krene na spavanje i pomoli se, pita Boga: „Zašto nisi stvorio neke planine u Ukrajini?“

Da je Bog stvorio planine u Ukrajini, onda veliko prostranstvo poznato kao Severnoevropska ravnica ne bi toliko mamilo osvajače koji su preko nje više puta napadali Rusiju. Kako stvari stoje, Putin nema izbora: on mora barem da pokuša da kontroliše ovu ravnicu u pravcu zapada. Tako je sa svim narodima, velikim ili malim. Geografski predeo zarobljava svoje vođe i daje im manje izbora i manje manevarskog prostora nego što biste možda pomislili. To je važilo za Atinu, Persijance, Vavilonce i narode pre njih; to je važilo za svakog vođu koji je tražio uzvišicu odakle je mogao da štiti svoje pleme.

Zemlja na kojoj živimo oduvek nas je oblikovala. Uticala je na ratove, vlast, politički i društveni razvoj ljudi koji sada naseljavaju gotovo svaki deo ove planete. Možda se čini da su razdaljine između nas, i u smislu mentalnog i

fizičkog prostora, prevaziđene tehnologijom. Međutim, lako se zaboravlja da zemlja u kojoj živimo, radimo i podižemo svoju decu ima ogroman značaj, te da će na odluke onih koji vode sedam milijardi stanovnika naše planete u određenoj meri uvek uticati reke, planine, pustinje, jezera i mora koji sve nas ograničavaju – kao što su nas oduvek i ograničavali.

Ne postoji jedan geografski činilac koji je važniji od bilo kog drugog. Planine nisu važnije od pustinja, ni reke od prašuma. U različitim delovima planete dominantne su različite geografske odlike koje određuju šta ljudi mogu da čine, a šta ne mogu.

Uopšteno govoreći, geopolitika razmatra načine na koje se međunarodni odnosi mogu razumeti na osnovu geografskih činilaca, ali ne samo fizičkog predela – prirodnih prepreka u vidu planina ili mreža rečnih tokova, na primer – već i klime, demografije, kulturnih oblasti i pristupa prirodnim resursima. Takvi činiooci mogu imati važan uticaj na mnoge različite aspekte naše civilizacije, od političke i vojne strategije do društvenog razvoja, jezika, trgovine i religije.

Fizičke datosti koje su u osnovi vođenja nacionalnih i internacionalnih politika prečesto se zanemaruju i u spisima o istoriji i u savremenom izveštavanju o međunarodnim odnosima. Geografija je očigledno suštinski deo pitanja „zašto“ kao i pitanja „šta“. Možda nije *apsolutno* odlučujući činilac, ali je izvesno činilac koji se najviše prenebrežava. Razmotrimo, na primer, Kinu i Indiju: dve ogromne zemlje s ogromnim brojem stanovnika koje dele veoma dugačku granicu, ali ne i politiku ili kulturu. Ne bi predstavljalo iznenađenje da su ova dva giganta međusobno vodila više ratova, ali zapravo, izuzev jednomesečne bitke 1962. godine, nisu nikada ratovala. Zašto? Zato što se između njih nalazi najviši planinski venac na svetu i gotovo je nemoguće prevesti

veliku vojsku preko Himalaja ili kroz njih. Razume se, kako tehnologija postaje sve razvijenija, pojavljuju se načini da se ova prepreka premosti, ali ta fizička prepreka i dalje sputava, tako da obe zemlje usmeravaju svoju spoljnu politiku na druge oblasti, budno motreći jedna na drugu.

Vođe, ideje, tehnologije i drugi činioци učestvuju u oblikovanju događaja, ali svi oni su privremeni. Svaka nova generacija i dalje će se suočavati s fizičkim preprekama u vidu Hindukuša i Himalaja, s kišnim sezonama i ograničenim mineralnim resursima ili izvorima hrane.

Prvi put sam se zainteresovao za ovu temu kad sam izveštavao o ratovima na Balkanu devedesetih godina dvadesetog veka. Izbliza sam gledao kako su vođe različitih naroda, bilo Srba, Hrvata ili Bošnjaka, smišljeno podsećale svoja „plemena“ na drevne podele i, da, na drevne sumnje u regionu prepunom raznolikosti. Kada su pokidali veze između naroda, tad nije bilo potrebno mnogo vremena da ih okrenu jedne protiv drugih.

Reka Ibar na Kosovu je tipičan primer. Vladavina Osmanskog carstva nad Srbijom bila je zapečaćena Kosovskim bojem 1389. godine, vođenim nedaleko od mesta gde Ibar prolazi kroz grad Mitrovicu. Tokom narednih vekova srpsko stanovništvo počelo je da se povlači preko Ibra jer su muslimanski Albanci postepeno napuštali planinski predeo Malesiju i dolazili na Kosovo, gde su postali većinski narod do sredine osamnaestog veka.

Već je stigao dvadeseti vek a i dalje je postojala jasna etničko/verska podela obeležena, otprilike, ovom rekomb. Zatim se 1999. godine jugoslovenska (srpska) vojska – napadana NATO snagama iz vazduha i delovanjem Oslobođilačke vojske Kosova na kopnu – povukla preko Ibra, a za njom ubrzo i većina preostalog srpskog stanovništva. Reka

je praktično postala granica teritorije koju neke zemlje sada priznaju kao nezavisnu državu Kosovo.

Mitrovica je takođe bila mesto na kome su kopnene snage NATO-a bile zaustavljene. Tokom tromesečnog rata postojale su prikrivene pretnje da NATO namerava da okupira celu Srbiju. A zapravo, zbog geografskih i političkih prepreka vođe NATO snaga nikada nisu ni imale tu mogućnost. Mađarska je jasno stavila do znanja da neće dozvoliti invaziju sa svoje teritorije, jer se plašila odmazde protiv 350.000 etničkih Mađara u severnom delu Srbije. Alternativa je bila napasti sa juga, što bi NATO dovelo do Ibra za upola manje vremena; no NATO bi se tada suočio s planinama ispred i iznad sebe.

U to vreme radio sam s timom Srba u Beogradu i upitao ih šta bi se dogodilo da je NATO došao. „Odložili bismo kamere, Time, i uzeli oružje“, bio je odgovor. To su bili liberalni Srbi, moji dobri prijatelji i protivnici vlade, ali svejedno su izvadili mape i pokazali mi gde bi Srbi branili svoju teritoriju u planinama i gde bi NATO naposljetku bio zaustavljen. Bilo je neko olakšanje dobiti lekciju iz geografije o tome zašto su izbori NATO snaga bili mnogo ograničeniji nego što je briselska propagandna mašinerija to javno predstavljala.

To što sam prateći događaje na Balkanu shvatao koliko je fizički predeo bio presudan i te kako mi je koristilo u godinama koje su usledile. Na primer, 2001. godine, nekoliko nedelja posle jedanaestog septembra, video sam dokaz o tome kako klima, i pored današnje moderne tehnologije, i dalje diktira vojne mogućnosti čak i najmoćnijim armijama na svetu. Bio sam u severnom delu Avganistana, pošto sam na splavu prešao reku na granici sa Tadžikistanom, da bih se povezao sa trupama Severne alijanse koje su se borile protiv talibana.

Američki borbeni avioni već su bili u vazduhu, gađajući položaje talibana i Al Kaide na hladnim, prašnjavim ravnicama i brdima istočno od Mazari Šarifa da bi utrljali put za napredovanje ka Kabulu. Posle nekoliko nedelja postalo je očigledno da se Severna alijansa sprema da krene ka jugu. A onda je svet promenio boju.

Niotkuda je nagrnula najžešća peščana oluja koju sam ikada doživeo i sve obojila senf-žutom bojom. Čak je i vazduh oko nas imao tu nijansu, gusto ispunjen trunčicama prašine. Trideset šest sati ništa se nije maklo izuzev peska. U jeku oluje niste mogli da vidite više od metar-dva ispred sebe i bilo je jasno jedino to da zbog vremenskih uslova napredovanje mora da sačeka.

Američka satelitska tehnologija, najnovije naučno dostignuće, bila je nemoćna pred klimom ove divlje zemlje. Svi – od predsednika Buša i Vrhovne komande oružanih snaga do kopnenih trupa Severne alijanse – jednostavno su morali da čekaju. Zatim je počela da pada kiša, i pesak koji je prekrrio sve i svakog pretvorio se u blato. Kiša je lila toliko jako da su kuće od pečenog blata u kojima smo živeli izgledale kao da se tope. Ponovo je bilo jasno da se kretanje ka jugu obustavlja sve dok geografija ne kaže ono što ima. Pravila geografije, koja su znali i Hanibal i Sun Ci i Aleksandar Veliki, još važe i za vođe današnjice.

U skorije vreme, 2012. godine, dobio sam još jednu lekciju iz geografije: kada je Sirija uletela u građanski rat, stajao sam na vrhu sirijskog brda i, posmatrajući dolinu južno od grada Hame, ugledao sam seoce koje gori u daljini. Moji prijatelji Sirijci pokazali su mi mnogo veće selo udaljeno oko kilometar, rekavši da je odatle došao napad. Zatim su mi objasnili da ako jedna strana može da izgura dovoljno pripadnika druge frakcije iz doline, dolina tada može da se

poveže s drugim delom zemlje koji vodi ka jedinom autoputu u državi; a kao takva, biće korisna za uspostavljanje granične održive teritorije koja bi jednog dana mogla da se iskoristi za stvaranje mini-države ako Sirija ne bude mogla ponovo da se objedini. Ono što sam isprva video samo kao seoce u plamenu sad sam mogao da vidim kao mesto od strateškog značaja i uvidim kako na političke odluke utiču najosnovnije fizičke, geografske datosti.

Geopolitika utiče na svaku zemlju, bilo u ratu, kao u navedenim slučajevima, bilo u doba mira. Navedite bilo koju oblast i biće takvih slučajeva. U ovoj knjizi ne mogu da istražim svaku pojedinu: Kanadu, Australiju i Indoneziju, pored ostalih, samo kratko pominjem, premda bi cela knjiga mogla da bude posvećena samo Australiji i tome kako je geografija oblikovala njene veze s drugim delovima sveta, i u fizičkom i u kulturnom smislu. Umesto toga sam se usredsredio na sile i oblasti koje najbolje ilustruju osnovne ideje ove knjige, te sam razmotrio zaveštanje geopolitike prošlosti (formiranje nacija), najvažnije situacije s kojima se danas suočavamo (problemi u Ukrajini, širenje uticaja Kine) i pitanje budućnosti (sve veća konkurencija na Arktiku).

U Rusiji je očigledan uticaj Arktika i njegove ledene klime koja sputava mogućnost Rusije da bude istinska svetska sila. U Kini vidimo kako je, kao silu, ograničava nedostatak velike mornarice, a brzina kojom to pokušava da promeni sve je očiglednija. U poglavlju o Sjedinjenim Američkim Državama pokazuje se kako su im pronicljive odluke da svoju teritoriju prošire ka najvažnijim oblastima omogućile da ostvare sadašnju sudbinu supersile koja izlazi na dva okeana. Evropa nam pokazuje značaj ravnice i plovnih reka u povezivanju jedne oblasti s drugom i stvaranja kulture

koja silovito može da pokrene moderan svet, dok Afrika pak pokazuje kakve su posledice izolacije.

U poglavlju o Bliskom istoku izlažemo zašto je povlačenje linija na mapi uz zanemarivanje topografije i, podjednako važno, geografske kulture date oblasti – recept za stvaranje problema. I dalje ćemo biti svedoci tih problema u ovom veku. Ista ova tema pojavljuje se u poglavljima o Africi, te Indiji i Pakistanu. Kolonijalne sile povlače veštačke granice na papiru, potpuno zanemarujući stvarni fizički predeo datog regiona. Sada su na delu nasilni pokušaji da se te granice preprave; to će trajati nekoliko godina, posle kojih mapa nacionalnih država više neće izgledati onako kao što izgleda danas.

Od slučaja Kosova i Sirije sasvim se razlikuju Japan i Koreja, zato što su ove druge dve zemlje etnički uglavnom homogene. No one imaju druge probleme: Japan je ostrvska država lišena prirodnih resursa, dok je podela Koreje na Severnu i Južnu problem koji i dalje čeka da bude rešen. Latinska Amerika je pak anomalija. Na svom krajnjem jugu toliko je odsečena od spoljašnjeg sveta da je globalna trgovina izuzetno otežana, a same geografske odlike njene teritorije predstavljaju prepreke u stvaranju trgovinskog bloka koji bi bio uspešan kao što je to Evropska unija.

Najzad, stižemo i do jednog od najmanje naseljenih mesta na svetu – Arktika. U prošlosti su ga ljudi uglavnom ignorisali, ali u dvadesetom veku tu su otkrivene zalihe energenata, a diplomatija dvadeset prvog veka odlučiće o tome ko poseduje – i prodaje – te resurse.

Sagledavanje geografije kao odlučujućeg činioca u istoriji čovečanstva može se protumačiti kao sirov, ogoljen pogled na svet, i upravo zato u nekim intelektualnim krugovima

postoji otpor prema njoj. Takvim sagledavanjem nagoveštava se da je priroda moćnija od čoveka i da našu sudbinu možemo da određujemo samo u onoj meri u kojoj nam priroda dopušta. Podrazumeva se da i drugi činioci utiču na zbivanja. Svakoj razumnoj osobi jasno je da moderna tehnologija sada lomi gvozdena pravila geografije. Ona nalazi načine da neke geografske prepreke prevaziđe, zaobiđe, da prođe ispod ili kroz njih. Američki bombarderi danas mogu da lete celim putem od Misurija do Mosula a da im nije potrebna pista gde bi sleteli i dopunili gorivo. To, zajedno s njihovim delimično samoodrživom velikom ratnom flotom nosača aviona, znači da više ne moraju nužno da imaju saveznika ili koloniju da bi posvuda proširili svoj uticaj. Razume se, ako *ipak* imaju vazдушnu bazu na ostrvu Dijego Garsija, ili trajni pristup luci u Bahreinu, onda imaju više mogućnosti; ali to je manje važno.

Dakle, vazдушna sila je promenila pravila, kao što je to učinio i internet, samo na drugačiji način. Ali geografija, kao i istorija nastanjivanja naroda u okviru date geografije, presudna je za naše razumevanje današnjeg sveta i vlastite budućnosti.

Uzroci sukoba u Iraku i Siriji nalaze se u kolonijalnim silama koje su zanemarile pravila geografije, dok se pokoravanje kineske okupacije Tibeta pak nalazi u pokoravanju tim pravilima. Ona diktiraju američku spoljnu politiku, ali čak i izuzetno tehnološko umeće i vojne mogućnosti ove poslednje preostale supersile mogu samo da ublaže snagu pravila koja su joj priroda ili Bog nametnuli.

Kakva su ta pravila? Mesto odakle počinjemo je zemlja u kojoj se vlast teško brani, tako da su njene vođe vekovima to nadoknađivale osvajanjima. To je zemlja bez planina na svom zapadu: Rusija.

PRVO POGLAVLJE

RUSIJA

Prostran (pridev; prostraniji, najprostraniji): koji zauzima veliki prostor, ogroman po veličini, neizmeran.

RUSIJA JE PROSTRANA. PROSTRANIJA OD PROSTRANOG. Neizmerna. Ona se prostire na petnaest miliona kvadratnih kilometara, prostire se kroz jedanaest vremenskih zona. Ona je najveća zemlja na svetu.

Njene šume, jezera, reke, zamrznute tundre, stepe, tajge i planine – sve je ogromno. Dugo je bilo potrebno da postanemo svesni koliko je ona velika. Gde god da se nalazimo, tu negde je Rusija. Možda je istočno ili zapadno od nas, severno ili južno – ali Ruski Medved je tu.

Nije slučajno što je medved simbol ovog neizmerno velikog naroda. Eno ga, sedi, ponekad je u zimskom snu, ponekad mumla, veličanstven, ali divalj. Rusi su zazirali od toga da ovu životinju nazivaju njenim pravim imenom, strahujući od prizivanja njene mračnije stane, pa su je prozvali medved – „onaj koji jede med“.

Barem 120.000 medveda živi u zemlji koja je opkoracila Evropu i Aziju. Zapadno od Urala nalazi se evropski deo Rusije, istočno je Sibir, koji se prostire sve do Beringovog mora i Tihog okeana. Čak je i u dvadeset prvom veku

potrebno šest dana da se Sibir pređe vozom. Ruske vođe moraju da se orijentišu u odnosu na ove razdaljine i razlike, te da svoju politiku oblikuju u skladu s njima; nekoliko vekova širili su se u svim pravcima, ali ponajviše ka zapadu.

Kada pisci pokušavaju da dopru do srca ovog medveda, obično pribegnu čuvenom zapažanju o Rusiji koje je 1939. godine izneo Vinston Čerčil: „To je zagonetka uvijena u misteriju unutar enigme,“ ali malo njih i dovrši rečenicu, a ona dalje glasi ovako – „ali možda postoji ključ za njeno dešifrovanje. Taj ključ je ruski nacionalni interes.“ Nekoliko godina kasnije on je iskoristio taj ključ da otkrije sopstvenu verziju odgovora na ovu zagonetku: „Uveren sam da se ničemu ne dive kao snazi i ništa ne preziru više od slabosti, naročito vojne slabosti.“

Mogao je jednako da govori i o aktuelnom ruskom vođstvu. Naime, uprkos tome što je sad uvijeno u ogrtač demokratije, ono je i dalje autoritarno, u suštini vođeno nacionalnim interesom.

Kada Vladimir Putin ne razmišlja o Bogu i planinama, razmišlja o pici. Naročito o obliku isečenog komada pice – trouglu.

Uzak kraj ovog „trougla“ jeste Poljska. Tu je velika Severnoevropska ravnica (ili Evropska ravnica) koja se prostire od Francuske do Urala (zauzima 1600 kilometara protežući se od juga ka severu i obrazuje prirodnu granicu između Evrope i Azije), široka samo 472 kilometara. Počinje od Baltičkog mora na severu a završava se kod Karpatskih planina na jugu. Severnoevropska ravnica obuhvata ceo zapadni i severni deo Francuske, Belgiju, Holandiju, severnu Nemačku i gotovo celu Poljsku.

Posmatrano iz ruskog ugla, to je mač s dve oštrice. Poljska predstavlja relativno uzak koridor u koji bi Rusija mogla da dopremi svoje oružane snage ako je neophodno, te tako

spreči neprijatelja od napredovanja ka Moskvi. Međutim, od ove tačke „trougao“ počinje da se širi; kada se stigne do granica Rusije, on je širok više od 3200 kilometara, a teren je ravan sve do Moskve i dalje. Čak i sa velikom vojskom bilo bi jako teško odbraniti se duž ove linije. Ipak, Rusija nikada nije bila osvojena iz tog pravca, delimično zbog svoje strategijske dubine. Kad se neka vojska približi Moskvi, već su joj tad linije snabdevanja dugačke i teško održive – greška koju je Napoleon načinio 1812. godine, a Hitler ponovio 1941. godine.

I na dalekom istoku Rusije, njena geografija je štiti. Kretanje vojske od Azije ka azijskom delu Rusije težak je poduhvat; nema bogzna šta da napadne izuzev snega, a najdalje može stići samo do Urala. Završila bi tako što bi držala ogroman deo teritorije u teškim uslovima, sa dugačkim linijama snabdevanja i stalno prisutnim rizikom od protivnapada.

Pomislili biste da niko i ne namerava da osvaja Rusiju, ali Rusi to ne vide tako – i to s dobrim razlogom. U prethodnih petsto godina napadali su ih sa zapada nekoliko puta. Poljaci su Rusiju napali preko Severnoevropske ravnice 1605. godine, Šveđani pod vođstvom kralja Karla XII 1708. godine, Francuzi pod Napoleonom 1812. godine i Nemci dva puta, u oba svetska rata, 1914. i 1941. godine. Ako to posmatramo na drugačiji način, naime, računajući od Napoleonove invazije 1812. godine, ali sad uključujući i Krimski rat iz 1853–1856. godine i dva svetska rata do 1945. godine, Rusi su se borili na Severnoevropskoj ravnici i oko nje u proseku jednom u svake trideset tri godine.

Krajem Drugog svetskog rata, 1945. godine, Rusi su zauzeli teritoriju koju su oduzeli od Nemačke u Srednjoj i Istočnoj Evropi, i neki delovi te teritorije pripojeni su SSSR-u, koji je sve više nalikovao starom Ruskom carstvu. Evropske

i severnoameričke države osnovale su 1949. godine Severnoatlantski pakt (NATO) radi odbrane Evrope i severnoatlantskih zemalja od moguće sovjetske agresije. Kao odgovor na to, većina komunističkih država Evrope – pod vođstvom Rusije – osnovala je Varšavski pakt 1955. godine, sporazum o vojnoj odbrani i uzajamnoj pomoći. Trebalo je da pakt bude čvrst kao čelik, ali kad se naknadno pogleda, vidi se da je već početkom osamdesetih godina dvadesetog veka bio zahvaćen rđom, a posle pada Berlinskog zida 1989. godine raspao se u paramparčad.

Predsednik Putin nimalo nije naklonjen poslednjem sovjetskom predsedniku Mihailu Gorbačovu. Krivi ga za podriivanje ruske bezbednosti, a o raspadu Sovjetskog Saveza tokom devedesetih godina dvadesetog veka govorio je kao o „velikoj geopolitičkoj katastrofi veka“.

Od raspada Sovjetskog Saveza Rusi su sa zebnjom gledali kako im se NATO postojano približava i prisvaja zemlje za koje Rusija tvrdi da je bilo obećano da neće biti priključene NATO-u: Češku, Mađarsku i Poljsku 1999. godine, Bugarsku, Estoniju, Letoniju, Litvaniju, Rumuniju i Slovačku 2004. godine i Albaniju 2009. godine. NATO kaže da nisu bile date nikakve garancije te vrste.

Rusija, poput svih velikih sila, razmišlja imajući u vidu narednih sto godina i jasno joj je da za to vreme svašta može da se dogodi. Ko bi pre jednog veka pomislio da će američke vojne snage biti stacionirane nekoliko stotina kilometara od Moskve, u Poljskoj i baltičkim zemljama? Samo petnaest godina od događaja u 1989. godini, 2004. godine svaka sate-litska država SSSR-a koja je ranije bila članica Varšavskog pakta nalazila se u NATO-u ili u Evropskoj uniji.

To je zaokupilo razmišljanja moskovske administracije, kao što ju je zaokupila i ruska istorija.